

Att vädja inåt

Gunnar Ekelöf.

Hjalmar Gullberg.

Stig Sjödin.

För den inre läsaren/diktare jag/för den del av mig/som har del i andra" står det på ett ställe i Gunnar Ekelöfs nya diktsamling. Det är en formel som skulle kunna appliceras på en stor del, kanske det mesta, av svensk lyrik i dag. Vädjandena inåt är vår tids diktares gemensamma signum. Det är sällan man i de nya diktsamlingarna får ta del av proklamationer, uppfordringar. Detta betyder väl inte att poeterna tagit avstånd från den yttre verkligheten, men de känner som sin plikt att försvara det som är den "inre" människan. Utåt kan poesin inte göra mycket. Drömmen om poesin som ett verktyg i omstörtningarnas tjänst är inte närmare sitt realiserande nu än tidigare. Kanske tvärtom. Den rest av "inre" människa som återstår kan nås med diktens fina verktygsmedel, men endast under förutsättning att dikten talar alla människors språk och inte änglarnas, som Paul Eluard en gång uttryckte sig.

De våldsamma experimentens tid tycks i stort sett vara passerad inom svensk lyrik. Revoltarna har efterlämnat en lyrik som kan andas lugnare, tala tydligare utan att därför konstfärdigheten behövt eftersättas. Konventionerna är raserade och modernismens triumf ett faktum. Hur långt publiken orkat följa med i denna process är svårt att veta, men tydligt är att det som i begynnelsen av 1940-talet uppfattades som enbart pythiska rökar och arrangerade egendomligheter numera kan smältas av en kvantitativt mycket större publik. Femtitalet tar avsked från trygga positioner och ställer oss inför ett lyriskt landskap fyllt av överraskningar där "den inre läsaren" har mycket att vänta sig.

För denna krönika har jag valt ut tio av höstens diktsamlingar. Det är mindre än femtedelen av de böcker som publicerats under säsongen, men de torde ge ett tämligen rättvisande tvärsnitt av svensk lyrik just nu.

Stor Ekelöf

Gunnar Ekelöf har redan citerats. Hans höstbok, *Opus incertum* (Bonniers), betecknar också en av höjdpunkterna i denna hösts lyrik och är också ett höjdmärke i hans egen produktion. Mot allt större enkelhet i uttrycket har Ekelöf utvecklats i sina senare böcker, men en mera tydlig klartext än den han framlägger här har han nog aldrig presterat. Det är inte tankarnas egenart som frapperar mest hos Ekelöf, men det är energin med vilken han lyckas mångfaldiga och variera sin upplevelse av tiden och det alltförmänskliga. Han återkommer till en av sina favorittankar i denna bok: "Det bestående är till slut inte det

som är eller inte är/ Det bestående är det vackra försöket och dess lönlöshet/ det vackra försöket i medvetande om dess lönlöshet." Allting kan vara ungefär motsatsen till det som synes vara. "Visst är det svårt att vara avvikande/ men svårare, tror jag, att vara konventionell." Om vårt behov av landsflykt skriver han en från självuppgörelse där han deklarerar att han inte kan acceptera världen sådan den är. Han vill inte leva i ständig fruktan och hat, inte leva negativt — "men jag kan acceptera livet". Det är denna kritik och antikritik som är grundväsendet i Ekelöfs lyrik, och i sin poetik bekänner han sig till tystnaden bakom retoriken. Men eftersom det inte går att beskriva tystnaden förklarar han att "Vad jag skrivit/ det är skrivet mellan raderna." Det är en stor och betydelsefull bok Ekelöf utsänt. Att titeln kan översättas med *Osdikert verk* bör inte avskräcka någon från att ta del av den skönhet/klarhet verket rymmer.

Döden: Visshet och plåga

Om dödens visshet och plåga handlar många av dikterna i *Hjalmar Gullbergs* nya diktsamling *Ögon, läppar* (Norstedts). Han har för längesedan upphört att blanda med briljanta uppvisningar av olika förkländnader. Nu är det blodigt allvar, leken är förbi, spelet på taggtråd har tystnat — nu är det nerverna som vibrerar i skymningen vid dödens närhet. Men utan absolution för de livsblinda; vad han bjuder är "de verbala resterna av en bildprakt som förgår". Den yttre glansen döljer dödens håligheter. Ofelia som flöt upp i vassen var ingen vacker syn, det var en ruten kropp. Den som fann henne kräktes i vassen. Allt återgår på de fundamentala fakta: att intet består — om inte värdigheten i döden. Djuren har lärt sig den, men vi som står vakt vid den av plågor hemsökte, uppför ett useit skådespel. Många dikter har skrivits om döden, men det är svårt att erinra sig några som i renhet och osentimental klarsyn kan mätas med Gullbergs. Det verkligt stora i dessa dikter får sin rätta relief när de ställs vid sidan av kärlekslyriken, som är den motsatta polen i denna bok. Rött och svart är bokens färger, glöden och askan. Titeldikten är ett epigram av obeskrivlig skönhet:

*Ögon som skådade, stora
av undran och innerliga.*

*Tårar att samla. Kyssar att förlora.
Läppar som vet och kan tiga.*

Suggestivt och måleriskt

En egen miljö har *Folke Dahlberg* inmutat med sina böcker på vers och prosa. Det är trakterna kring Vättern och Tiveden, avkrokar där han funnit sina motiv under årens avlagringar, i minnets umgängelse med det förflutna. Myter och folkliga föreställningar väller då och då upp i hans dikter, men huvudsakligen handlar de om den ensamhet som finns överallt. I *Segel* (Wahlström & Widstrand) talar han inträngande om de långa kraven, om orörligheten som ett mål i sig, om avstånden som sammanflyter och om orden som har så lätt att slinta förbi målet. Det är en stark suggestiv lyrik, målerisk och fantasi-eggande, djupast sett grymt pessimistisk inför livets omöjligheter. Men där finns också trots och djärva tillrop. Dahlberg är en poet med behärskad uttrycksmedel. Han uppnår nästan alltid sin egen melodi, som inte liknar någon annans. Men det fordrar tålmod och intensiv läsning, ty han tillhör de "svåra" diktarna.

Forts. sid. 45

Spegeln

STIG CARLSON presenterar den svenska lyrikhösten —
"femtitalet tar avsked från trygga positioner och ställer oss inför
ett lyriskt landskap fyllt av överraskningar . . ."